

4. Рудіна М., Шванова О. Технологія сторітеллінгу в системі формування фахової компетентності майбутніх перекладачів // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. № 38, Київ, 2018. С. 26-30.
5. Egan K. Teaching as storytelling URL: <https://www.researchgate.net/publication/228717328>
6. Rossiter M. Narrative and Stories in Adult Teaching and Learning URL: <https://www.researchgate.net/publication/246918715>

REFERENCES

1. Concepts of the New School of Ukraine URL: <http://nus.org.ua/about/formula/>
2. Panchenko L.F. Digital phototape: teacher's teaching and learning URL: <http://oai.zu.edu.ua/index.php/record/view/610709>
3. Podlityava O.O. Medical technology at home: Digital Storytelling (Digital Storytelling) // Physical and Mathematical Education: scientific journal. 2017. Issue 4 (14). P. 256-260
4. Rudina M., Shvanova O. Technologiya storitellingu in the system of forms of family competence Maybutnich perekladachiv // Humanitarian studies in technical mortgages. № 38, Kyiv, 2018. p. 26-30.
5. Egan K. Teaching as storytelling URL: <https://www.researchgate.net/publication/228717328>
6. Rossiter M. Narrative and Adult Learning URLs: <https://www.researchgate.net/publication/246918715>

УДК 378+37.0

Денєжніков С.С.

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ДВОРІВНЕВОЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ

В статті розглядаються дискусійні питання дворівневої системи вищої освіти України в сучасних умовах. Особливий акцент у статті спрямовано на особливості професійної підготовки кадрів в умовах дворівневої системи вищої освіти в нашій державі. Методологія дослідження представлена у рамках філософського, загальнонаукового, конкретнонаукового та технологічного рівнів; методика дослідження – сукупністю конкретних форм, методів і засобів теоретичних та прикладних досліджень в галузі вищої освіти.

Ключові слова: дворівнева система вищої освіти, глобалізація, Болонський процес, заклад вищої освіти, бакалавріат, магістратура, компетенції.

Денєжніков С.С. Дискуссионные вопросы двухуровневой системы высшего образования Украины: компаративный анализ

В статье рассматриваются дискуссионные вопросы двухуровневой системы высшего образования Украины в современных условиях. Особенный акцент в статье направлен на особенности профессиональной подготовки кадров в условиях двухуровневой системы высшего образования в нашем государстве. Методология исследования представлена в рамках философского, общенаучного, конкретнонаукового и технологического уровней; методика исследования – совокупностью конкретных форм, методов и средств теоретических и прикладных исследований в области высшего образования.

Ключевые слова: двухуровневая система высшего образования, глобализация, Болонский процесс, учреждение высшего образования, бакалавриат, магистратура, компетенции.

Dieniezhnikov S.S. Debatable questions of two-level system of higher education of Ukraine: comparative analysis

In the article the debatable questions of the two-level system of higher education of Ukraine are examined in modern terms. The special accent in the article is directed on the feature of the professional training of personnels in the conditions of the two-level system of higher education in our state. Research methodology is presented philosophical, scientific, research and technological levels; methods of investigation - by the aggregate of concrete forms, methods and facilities of theoretical and applied researches in the branch of higher education.

Passing of the home system of education to the two-level system of preparation (bachelor, master) was related to included of Ukraine in the Bolognese agreement, that resulted in the unitization of the educational system of our country in accordance with world. Enough time, what the row of preliminary results allows to bring, passed from the moment of beginning of action of the Bolognese process. Firstly, in the soviet system of formation of time on the receipt of higher education given anymore, that allowed to accelerate the process of maturing of student. Secondly, maintenance of curriculum of specialist in soviet institution of higher learning was sent to fundamental, academic preparation, and at educating in bachelor support done on a capture by competences and labour functions. Thirdly, as educating in the USSR was free of charge on all levels, stratification was absent between students on a property sign, that accepted dangerous scales presently. The existent system of two-level education is in the stage of becoming, yields on the row of parameters of specialist of soviet standard, but in case of realization of successful structural reforms in an economy the claimed in the graduating students of bachelors and masters will grow and economic subjects will begin to participate actively in forming of new educational conceptions.

Key-words: two-tier system of higher education, globalization, Bolognese process, establishment of higher education, bachelor, master, competences.

Постановка проблеми. Одним з актуальних питань реформування вітчизняної системи освіти є питання переходу на дворівневу систему освіти (бакалавр, магістр). Підсумки цієї реформи будуть підведені ще нескоро, але проміжні результати вже не перший рік активно обговорюються не лише в професійних, але і в широких соціальних кругах. Одні припускають, що внаслідок цих змін розвалилася одна їх найякісніших і фундаментальніших освітніх систем у світі. Інші стверджують, що завдяки європейській стандартизації українські студенти отримали шанс працювати за кордоном, а в загальноосвітніх школах знизилася кількість підтасовувань результатів іспитів. Проте є ряд солідарних з нами дослідників, як позитивних, так і негативних ефектів від реформ, що проводяться, які визнають наявність, і охочих знайти шляхи примирення різних, іноді кардинально протилежних точок зору.

Мета статті – представити порівняльний аналіз переваг і недоліків освітніх систем ЄСРП і Заходу, розглянути особливості професійної підготовки кадрів в умовах дворівневої системи освіти в нашій країні.

Методологія і методика дослідження. Методологія дослідження представлена сукупністю філософського, загальнонаукового, конкретно-наукового і технологічного рівнів. Філософський рівень методології складає загальні принципи пізнання і категоріальний лад науки педагогіки в цілому. Загальнонауковий рівень характеризується підходом до досліджуваної проблеми як до системи, що має певну будову і свої закони функціонування. Конкретно-науковий рівень методології представлений сукупністю методів, вживаних в дослідженні. Технологічний рівень складала методика дослідження, тобто набір процедур, що забезпечують отримання достовірного емпіричного матеріалу і його первинну обробку. Методика дослідження представлена сукупністю конкретних форм, методів і засобів теоретичних і прикладних досліджень в області педагогіки професійної освіти.

Виклад основного матеріалу. Перехід вітчизняної системи освіти до дворівневої системи підготовки (бакалавр, магістр) був пов'язаний з входженням нашої держави у Болонську угоду, що привело до уніфікації освітньої системи нашої країни відповідно до загальносвітової. З моменту початку дії Болонського процесу пройшло досить багато часу, що дозволяє підвести ряд попередніх підсумків. Раніше можна було виділити три системи освіти в планетарному масштабі: англосакську (США, Великобританія, країни Британської Співдружності), західноєвропейську (засновану на пруській системі), радянську (яка була результатом розвитку пруської системи, мала специфічні риси). Тому у світі люди, бажаючи отримати освіту, могли вибирати, в якій країні їм краще здобувати освіту (звичайно, за умови свободи переміщення).

Результатом було, на наш погляд, здорове суперництво і конкуренція, освіта, що дозволяє підтримувати високий рівень, різні підходи до наукових досліджень в різних країнах, шукати і знаходити унікальні напрями розвитку, а не копіювати чужий досвід. Наприклад, значні успіхи в космічних дослідженнях були досягнуті, у тому числі і тому, що учені із США і ЄСРП використали різні методики, по-різному намагалися вирішити технічні ускладнення, що дозволило в 1960-1980-х рр. добитися справжнього прориву в новій області для усього людства. Навпаки, деяке уповільнення космічної експансії в 1990-і і початку 2000-х рр., незважаючи на ріст загальносвітового фінансування, пов'язано зі зникненням суперництва між двома науковими школами: американською і радянською [7].

Після початку дії Болонської системи ситуація у світовій освітній системі змінилася: ніякого суперництва різних освітніх систем немає, а є домінування англійських і американських університетів. Багато європейських закладів вищої освіти з багатовіковою історією втратили своє реноме і значущість в очах абітурієнтів, стався відтік і абітурієнтів, і студентів у європейські та американські заклади вищої освіти.

Необхідно відмітити, що будь-яка реформа може привести до важкопрогнозованих проблем, а також втрат, тому західноєвропейська система, яка повинна була перейти від п'ятирічного навчання до чотирирічного (бакалавр) або шестирічного (додається магістратура), апріорі програвала англо-американській, в якій нічого міняти не довелося, тому що вона спочатку була дворівневою. В результаті сталося не об'єднання і уніфікація двох систем, а поглинання однією (англо-американською) іншої (західноєвропейською). Тут можна спостерігати класичний приклад конкурентної боротьби, коли нав'язуються свої правила конкурентові, внаслідок чого той або слабшає, або йде з ринку. Ту ж схему США використовують і у фінансовій, і в інших сферах життєдіяльності [5, с. 117].

У результаті методики і методології викладання, напрацьовані в європейських закладах вищої освіти впродовж десятиліть, виявилися нікому не потрібні, довелося переходити на нові правила, з нуля починати розробляти навчальні програми, наново вибудовувати навчальний процес. Не усі викладачі і учені, у тому числі зі світовим ім'ям, змогли адаптуватися до нових умов, наслідком чого стала втрата європейськими закладами вищої освіти професорсько-викладацького складу [2, с. 87].

У країнах Південно-східної Азії реформа пройшла менш хворобливо, тому що багато місцевих закладів вищої освіти сформувалися нещодавно або навіть в ході реалізації Болонського процесу. Китайські, корейські і інші азіатські навчальні заклади спочатку орієнтувалися на американські заклади вищої освіти, брали їх навчальні програми для реалізації на практиці. Як результат, заклади вищої освіти континентальної Європи за рідкісним виключенням (Швейцарський федеральний університет технологій в Цюриху - ETN Zurich - займає 9-е місце в рейтингу ЗВО) не входять в топ рейтингів і не складають конкуренцію англійським і американським університетам. Ще сумніші наслідки пережила вітчизняна освіта: спочатку стався крах соціалістичної системи,

СРСР припинив своє існування, потім перехід на платну освіту, загальне зубожіння населення, різкий ріст приватних закладів вищої освіти, обвальне падіння бюджетного фінансування освітньої сфери та ін. Університети і інститути були на межі виживання, стався масовий відтік викладачів і учених за кордон, застаріла матеріально-технічна база роками не оновлювалася. До 2005 р., моменту приєднання України до Болонської системи, говорити про те, що наші заклади вищої освіти були одними з лідерів освітнього процесу і складали успішну конкуренцію провідним університетам світу, на жаль, не доводилося. Звичайно, у ряді провідних закладів вищої освіти країни (КНУ імені Т. Шевченка, НТУУ «КПІ», НТУУ «ХПІ», НПУ імені М. Драгоманова, «Львівська політехніка» тощо) змогли зберегти кістяк професорсько-викладацького складу, що дозволило підтримувати високий рівень навчання, але в цілому положення в освітній сфері країни було важким. Це дозволило чиновникам зробити висновок про неефективність і неконкурентоспроможність вітчизняної освіти (неначе університети самі винні в різкому скороченні бюджетного фінансування!), а Болонський процес вважати єдиною можливим варіантом розвитку в майбутньому [6, с. 151].

До цього слід додати те, що країна знаходилася в сильній залежності від зовнішнього ринку в області фінансів, сільськогосподарської продукції, технологій (на жаль, не здоланою повною мірою і нині), що теж зіграло свою роль: країни-кредитори і міжнародні фінансові організації, контрольовані МВФ, диктували умови країнам-боржникам (щось подібне можна спостерігати в сучасному Європейському Союзі, також вимушеному виконувати вимоги із-за океану). Красива теза про вільне переміщення праці, товарів і капіталу (квінтесенція глобалізації) у світовій спільноті, проголошений в документах Болонської угоди, в кінцевому рахунку означав усунення конкурентів зі сфери освіти, захоплення нових ринків, поширення своєї ідеології в інших регіонах. Аналогію можна знайти у сфері торгівлі: після введення правил СОТ про безмитну торгівлю, наприклад, в Європі фактично зникла масова взуттєва промисловість, не витримавши конкуренції з боку східноазійських країн. Такі ж процеси відбуваються у сфері освіти: США і Великобританія використовують політику «зняття інтелектуальних вершків», переманюючи наукові кадри з інших регіонів світу, у тому числі з України. Перехід на Болонську систему був проведений без публічного обговорення, без досягнення консенсусу в суспільстві, хоча багато учених, викладачів, громадські діячі висловлювали сумнів про користь такого переходу.

Досягти позитивних результатів реформування без згоди між його учасниками складно або навіть неможливо, тому, попри те, що рішення про приєднання України до Болонської системи було прийняте більше 15 років тому, суперечки про його правильність не вщухають і досі. Окрема увага у Болонській системі приділена автономності закладів вищої освіти, що означає посилення їх самостійності і відхід від контролю і управління з боку державних органів[3].

У США і Великобританії, де більшість закладів вищої освіти - приватні, такий стан справ є природним, але в Україні, де переважають державні навчальні заклади, проведення цієї процедури означає загрозу втрати контролю за освітньою сферою з боку держави. В умовах росту міжнародної напруженості, масового використання політичних технологій управління (в основному по відношенню до молодих) автономність закладів вищої освіти може мати далекосяжні і небезпечні наслідки [4, с. 162].

Стрімка і, на наш погляд, малообґрунтована відмова від однорівневої системи на користь дворівневої не означає, що у освітнього рівня спеціаліста не було переваг. Передусім необхідно брати до уваги, що рівень спеціаліста слід розглядати як продовження навчання, розпочатого в навчальних закладах середньої і середньої професійної освіти. Виходячи з термінів навчання формально спостерігається рівність старої і нової систем - 15 років (10 років в середній школі + 5 років спеціалітету в радянській системі і 11 років в школі + 4 роки бакалавріату в новій). Додамо, що відмова від 10-річного навчання на користь 11-річного була прийнята волонтаристськи, без урахування думки педагогів, хоча ще в середині ХХ ст. в СРСР була 11-річна середня освіта, але від неї відмовилися, визнавши експеримент невдалим. Якщо ігнорувати минулий досвід і результати проведених реформ, то і діюча реформа освіти може закінчитися плачевно. У сучасній американській системі освіти для здобуття повноцінної вищої освіти знадобиться до 18 років: 12 років в школі + 4 роки у бакалавріаті + 2 роки в магістратурі. Таким чином, терміни навчання співпадають, але утримання їх різняться. По-перше, в радянській системі освіти часу на здобуття вищої освіти давалося більше, що дозволяло прискорити процес дорослішання того, хто навчається (часто для здобуття вищої освіти молодим людям необхідно було переїхати в інше місто, а також почати самостійне життя). Радянська система закладала хорошу фундаментальну базу: для цього призначалося 5 років навчання. На наш погляд, молодих людей не слід «перетримувати» в школі. Наприклад, досвід викладання показує, що ті, хто вибрав після 9-го класу навчання в коледжі, а потім продовжив навчання у закладах вищої освіти, випереджають в рівні знань і по мірі дорослішання своїх однолітків, які прийшли у заклад вищої освіти після 11-го класу (звичайно, за умови, що коледж інтегрований у заклад вищої освіти і заняття ведуть викладачі ЗВО). Американський досвід 12-річного навчання взагалі представляється спірним, особливо враховуючи те, що американська середня освіта зовсім не є світовим лідером [1, с. 224-225].

По-друге, зміст навчального плану спеціалітету в радянському закладі вищої освіти був спрямований на фундаментальну, академічну підготовку, а при навчанні на бакалавріаті наголос робиться на оволодіння компетенціями і трудовими функціями. По-третє, оскільки навчання в СРСР було безкоштовним на усіх рівнях, було відсутнє розшарування між студентами за майновою ознакою, яке нині прийняло небезпечні масштаби.

Відповідно, якість навчання в різних радянських закладах вищої освіти, на різних спеціальностях було високим, відрізняючись в основному один від одного викладацьким складом. Зараз заклади вищої освіти серйозно відрізняються матеріально-технічною базою: дозволити собі обладнану сучасною апаратурою хімічну або біологічну лабораторію і тим більше власну медичну або ветеринарну клініку можуть небагато навчальних закладів. Це ж стосується і професорсько-викладацького складу: якщо раніше оплата праці не відрізнялася, то зараз має суттєві розбіжності.

Провідні заклади вищої освіти запрошують кращих викладачів, що відбивається в платі за навчання. У зв'язку з цим говорити про те, що випускники різних закладів вищої освіти, але по одному напрямку бакалавріату матимуть однаковий рівень підготовки і відповідатимуть вимогам працедавців не доводиться. Усе перераховане служить, на наш погляд, поясненням того, чому велика частина українського суспільства з сумнівом, а у ряді випадків і негативно відноситься до сучасної вітчизняної освіти. Таке відношення виражається не лише у висловлюваннях типу «раніше в СРСР навчали краще», але і у виборі зарубіжного закладу вищої освіти для здобуття вищої освіти для своєї дитини. Цікаво, що і самі студенти, які не могли в силу віку познайомитися особисто з радянською системою навчання, шанобливо відзиваються про неї.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Проаналізований вище матеріал дозволяє зробити висновок про те, що існуюча система дворівневої освіти як і раніше знаходиться у стадії становлення, постійно зазнаючи зміни. Вона поступається по ряду параметрів спеціалітету радянського зразка, але у разі проведення успішних структурних реформ в економіці затребуваність у випускниках і магістратури, і бакалавріату зростає, а економічні суб'єкти стануть брати активну участь у формуванні нових освітніх концепцій. В цьому випадку у вигравші залишаться і реальний сектор економіки, і держава, і суспільство в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вахитов Д. Р. Образовательные системы СССР и Запада: сравнительный анализ преимуществ и недостатков (ч. 2) // Вестник ТИСБИ. 2015. № 1. С. 216–234.
2. Вахитов Д. Р., Кондратьева Т. Н., Габдуллин Н. М. Значение сферы образования в процессе сохранения суверенитета государства // Философия образования. 2016. № 2 (65). С. 84–91. DOI: 10.15372/PHE20160208
3. Вахитов Д.Р., Зиннатуллин А. З., Кондратьева Крымзин Д. Н. Отношение студентов к двухуровневой системе высшего образования [Электронный ресурс]. URL: www.sisupr.mrsu.ru/2009-1/pdf/27_Krymzin.pdf
4. Згуровський М. Вища освіта на зламі суспільного розвитку / М. Згуровський // Українознавство. 2013. № 1. С. 160-163.
5. Курко М. Вища освіта в умовах глобалізації // Вісник Академії управління МВС. 2010. № 3(15). С. 115-120.
6. Мосьпан Н. В. Вища освіта України в умовах розвитку ринкової економіки // Педагогічний процес: теорія і практика. 2013. Вип. 4. С. 145-153.
7. World University Rankings 2016–2017 [Електронний ресурс]. URL: www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2017/worldranking#!/page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats

REFERENCES

1. Vakhitov D.R. Educational systems of the USSR and the West: a comparative analysis of the advantages and disadvantages (part 2) // TISBI Bulletin. 2015. № 1. P. 216–234.
2. Vakhitov D. R., Kondratieva T. N., Gabdullin N. M. The Importance of the Education Sphere in the Process of Preserving the State's Sovereignty // Philosophy of Education. 2016. № 2 (65). Pp. 84–91. DOI: 10.15372 / PHE20160208
3. Vakhitov D.R., Zinnatullin A.Z., Kondratieva Krymzin D.N. The ratio of students to the two-tier system of higher education [Electronic resource] .URL: www.sisupr.mrsu.ru/2009-1/pdf/27_Krymzin.pdf
4. Zgurovsky M. Higher education on the brink of social development // Ukrainian Studies. 2013. № 1. P. 160-163.
5. Kurko M. Higher education in the conditions of globalization // Bulletin of the Academy of Management of the Ministry of Internal Affairs. 2010. № 3 (15). P. 115-120.
6. Mos'pan N.V. Higher education of ukraine in the conditions of market economy development // Pedagogical process: theory and practice. 2013. Issue 4. P. 145-153.
7. World University Rankings 2016–2017 [Electronic resource]. URL: www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2017/worldranking#!/page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats

УДК377.016:3]:004(06)

Сорокіна Т.В.

Державний навчальний заклад
«Сумське міжрегіональне вище професійне училище»

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

У статті розглянуто сутність та зміст інформаційно-комунікаційних технологій, ефективність їх використання в освітньому процесі, а також зроблено спробу дослідити основні чинники, що впливають на виникнення та розвитку інформаційного суспільства.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, інформатизація, інтерактивність, інтенсифікація процесу освіти, медіатехнології.